

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXVIII
2022

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași),
Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely
(Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași),
Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al
Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române
(Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Antal Lukács (București), Ion
Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra),
Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalaru (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în
exclusivitate autorilor.

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

CUPRINS

Romanian-Serbian relations in the 20th century

Zoran Janjetović, <i>Romanian national minority in the Yugoslav Banat 1918-1948</i>	11
Adrian Vițalaru, <i>In the capital of the allied state. Romanian diplomats in Belgrade (1919-1941)</i>	25
Alexandru D. Aioanei, <i>Yugoslavia and Britain's clandestine actions in Romania during the Second World War</i>	39
Olivera Dragišić, <i>Italian precedent for the armistice negotiations with Romania in 1944</i> ..	51
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Yugoslavia and the crisis of Petru Groza government (August 1945 – January 1946)</i>	65
Ionuț Nistor, <i>A marriage of convenience. The Romanian Workers' Party and the Yugoslav emigration in the early 1950s</i>	79
Petar Dragišić, <i>Serbian press and Romanian Revolution in 1989</i>	89

Iulia Dumitrache, <i>Despre potențialul halieutic pontic la Ovidius</i>	101
Ionuț Acrudoae, <i>Cohortes I-VIII Breucorum în secolul I p.Chr. Locuri și oameni</i>	119
Nelu Zugravu, <i>Vasile Pârvan e Marco Aurelio</i>	145
Claudiu-Costel Luca, <i>Ciclurile monarhiei imperiale în Liber de Caesaribus – o abordare istoriografică</i>	159

Alexandru Ștefan, <i>Tentația falsului diplomatic. Cazul lui Ștefan de Sânger, notarul conventului benedictin de la Cluj-Mănăstur</i>	169
Ștefan S. Gorovei, <i>Falsuri și falsificatori pentru istoria românească</i>	185
Radu Cărciumaru, <i>Greci la Târgoviște în veacul al XVII-lea. Interferențe istorico-arheologice</i>	197
Celestin Ignat, <i>Logofeția Țării Moldovei în cea de-a treia domnie a lui Gheorghe Duca (1678-1683)</i>	211
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Documente inedite ale familiei Goia (I). Ramura lui Sandu Goia</i>	225
Gheorghe Lazăr, <i>Ajutoarele românești în favoarea așezămintelor athonite Karacalu și Marea Lavră. Noi mărturii documentare (sec. al XVIII-lea)</i>	261
Mihai Anatolii Ciobanu, <i>Două planuri rusești ale ansamblului Episcopiei Buzăului</i> ..	287
Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, <i>Planul satului Lăzăreni (Iași) și surprizele sale: reședința lui Rumeanțev și schitul de la Stânca Jijiei</i>	303
Georgiana Mădălina Mihai, <i>Ținutul Romanului în cadrul organizării administrative a Moldovei în secolul XVIII – prima jumătate a secolului XIX</i>	321

Cuprins

Laurențiu Rădvan, <i>Noi contribuții privitoare la originea și activitatea arhitectului Johann Freywald</i>	337
Alexandru-Florin Platon, „ <i>La Révolution de la Grèce n'est qu'accidentelle...</i> ”: o versiune inedită a relației prințului Gheorghe Cantacuzino despre acțiunea Eteriei în Principatele Române la 1821	355
Cristian Ploscaru, <i>O piesă de teatru și afacerea „idarelelor calpe”. Secvențe din istoria domniilor pămâtenne</i>	413
Maria Rados, <i>Întâia reformă a școlilor din Moldova?</i>	429
Simion Câlția, <i>Decorațiile, instrument de guvernare în timpul domniei lui Carol I</i>	457
Claudiu-Lucian Topor, <i>Romania's Royal Legation in Germany before 1914</i>	473
Mihai Tudosă, <i>Orthodoxy and Orthopraxy Among Romanians During the Great War</i> ..	497
Ovidiu Buruiană, <i>The German military occupation in Romania (1916-1918) and its representation</i>	515
Liviu Brătescu, <i>Centenarul nașterii lui I. C. Brătianu (1921). Memorie socială și legitimare politică</i>	543

<i>In memoriam: Ion Toderășcu</i>	559
<i>Recenzii și note bibliografice</i>	561
Sextus Aurelius Victor, <i>Liber de Caesaribus</i> . Carte despre împărați, editio bilinguis/editie bilingvă, ediția a II-a revizuită și adăugită, traducere, considerații privind limba și stilul și notă asupra ediției de Mihaela Paraschiv, ediție îngrijită, abrevieri, studiu introductiv, ediții de izvoare folosite, notă asupra ediției, note și comentarii, apendice și indice de Nelu Zugravu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2022, 734 p. (<i>Thesaurus Classicus</i> III) (Cozmin-Valerian Broșteanu); Lactanțiu, <i>Instituțiile divine. Epitoma</i> , traducere și note Petru Pistol, București, Editura Sophia, 2019, 286 p. (Nelu Zugravu); Giovanni Filoramo, <i>Crucea și puterea. Creștinii, de la martiri la persecutori</i> , traducere din italiană de Dionisie Constantin Pîrvuloiu, București, Editura Humanitas, 2022, 486 p. (Nelu Zugravu); <i>The Dacians in the Roman Empire. Provincial Constructions</i> , edited by Sorin Nemeti, Dan Dana, Irina Nemeti, Eugenia Beu-Dachin, Luciana Nedelea and Timea Varga, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 443 p. (Casian Gămănuț); <i>The Roman Provinces. Mechanisms of Integration</i> , edited by Sorin Nemeti, Eugenia Beu-Dachin, Irina Nemeti, Dan Dana, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 368 p. (Casian Gămănuț); Yann Le Bohec, <i>Războiul în lumea romană 58 a.Chr.–235 p.Chr.</i> , Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021, 348 p. (Alex-Marian Cornea); <i>Scris, scriitură, text în Țările Române (secolele XV-XVIII)</i> , volum îngrijit de Monica Dejan cu un cuvânt înainte de Maria Magdalena Székely, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2020, 288 p. (Alexandru Gorea); Mihail K. Qaramah, <i>O istorie a Molitfelnicului românesc. Evoluția formularelor Sfintelor Taine (sec. XVI-XVII)</i> , Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2022, 307 p. (Celestin Ignat); <i>Doi călători elvețieni și lumea românească la începuturile modernității (1808-1811): Léonard Revilliod și Charles René Pictet de Rochemont. Mărturii inedite</i> , editat	

de Alexandru-Florin Platon, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 398 p. (*Adrian-Ionuț Gilea*); Gheorghe-Florin Știrbăț, *Alexandru Enacovici. Din activitatea politică*, Iași, Editura PIM, 2019, 343 p. (*Andrei Bordeianu*); Radu Mârza, *Călători și pacienți români la Karlsbad. O istorie culturală a mersului la băi pe la 1900*, Iași, Editura Polirom, 2022, 504 p. (*Renata-Gabriela Buzău*); Sonya Orfalian, *Mărturii ale copiilor armeni 1915-1922*, Iași, Editura Polirom, 2022, 218 p. (*Bogdan Iuțiș*).

<i>Abrevieri</i>	597
------------------------	-----

***Cohortes I-VIII Breucorum* în secolul I p.Chr. Locuri și oameni**

Populațiile de pannoni ocupau spațiul dintre Marea Adriatică și râurile Sava și Drava, printre acestea aflându-se segestanii, breucii, mezaei, andizetii, varcianii etc¹. Breucii erau o populație de origine illyro-pannonică care, la începutul secolului I p.Chr., se aflau pe malul râului Sava², sau la sudul acestui fluviu³, și erau vecini cu oseriatii și varcianii la nord-vest, cu colapianii la vest și cu cornacatii la est⁴. După revolta împotriva Imperiului Roman din anii 6-9 p.Chr., revoltă condusă de Bato Breucul, alături de care au luptat populațiile de daesitiati, pirusti, breuci, mezaei și dalmati⁵, Tiberius a format mai multe unități auxiliare dintre populațiile care s-au predat sau au fost învinse în conflictul respectiv. Alături de unitățile de infanterie și cavalerie de pannoni (*ala I Pannoniorum*, *ala I Pannoniorum Tampiana*, *ala I Pannoniorum Sabiniana*, *ala II Pannoniorum*, *cohors I Pannoniorum*, *cohors I Augusta Pannoniorum*, *cohors I Latobicorum et Varcianorum* și *cohors II Varcianorum*), fost constituite opt unități de infanterie dintre populațiile care s-au aflat la conducerea revoltei din anii 6-9 p.Chr.: *cohortes I-VIII Breucorum*⁶.

* Doctor în Istorie, Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași, România; ionutacrudoae@yahoo.com.

¹ Danijel Dzino, *Illyrian Policy of Rome in the Late Republic and Early Principate*, University of Adelaide, 2005, p. 53.

² *Ibidem*, p. 109.

³ John Spaul, *COHORS². The Evidence for and a Short History of the Auxiliary Infantry Units of the Imperial Roman Army*, Oxford, BAR International Series, 2000, p. 315.

⁴ Plin., *Nat. Hist.*, III, 149.

⁵ Pentru detalii privind campania împotriva pannonilor din anii 6-9, vezi: Suet., *Tib.*, 16; András Mócsy, *Pannonia and Upper Moesia. A History of the Middle Danube Provinces of the Roman Empire*, Londra, Boston, Routledge & Kegan Paul, 1974, p. 31-52; László Barkóczi, *History of Pannonia*, în *The Archaeology of Roman Pannonia*, eds. Alfons Lengyel, George T. Radan, Budapesta, Akadémiai Kiadó, The University Press of Kentucky, 1980, p. 88-90; Matthew Bunson, *Encyclopedia of the Roman Empire*, New York, Facts on File, Inc., 2002, p. 409; Endre Tóth, *The Occupation of Pannonia*, în *The Roman Army in Pannonia. An Archaeological Guide of the Ripa Pannonica*, ed. Zsolt Visy, Budapesta, Teleki László Foundation, 2003, p. 21; Danijel Dzino, *Illyricum in Roman Politics 229 BC-AD 68*, Cambridge, Cambridge University Press, 2010, p. 137-155.

⁶ Walter Wagner, *Die Dislokation der römischen Auxiliarformationen in den Provinzen Noricum, Pannonien, Moesien, und Dakien von Augustus bis Gallienus*, Berlin, 1938, p. 100-103; Konrad

În acest studiu voi încerca să surprind cele două aspecte enunțate în titlu: **locuri** – atestarea epigrafică și mobilitatea celor opt trupe de infanterie de breuci de la formare până în jurul anului 100 p.Chr.; **oameni** – membrii cohortelor auxiliare (în ordine cronologică), funcția deținută, originea lor și alte aspecte pe care le consider semnificative în economia lucrării. Am ales secolul I, deoarece reprezintă un punct de pornire pentru începuturile unităților auxiliare, rolul lor în apărarea provinciilor de frontieră, politica de dislocare a trupelor în funcție de necesități (înainte de regionalizarea armatei începută, teoretic, din vremea lui Hadrian) și strategia de recrutare (dintre populațiile de pannoni sau din provincia unde staționau).

I. *Cohors I Breucorum*

1. Locuri

Cohors I Breucorum a fost prima trupă de infanterie formată din recruți breuci după reprimarea revoltei pannonice⁷. Imediat după constituire, unitatea a fost trimisă în provincia Germania pentru consolidarea armatei din această zonă după dezastrul din anul 9, atunci când cele trei legiuni conduse de Varus (XVII, XVIII și XIX) au fost distruse de cherusci în Pădurea Teutoburgică⁸. Nu se știe cât timp a staționat acolo, poate pentru un interval scurt, timp în care apărarea provinciei Germania a fost restabilită iar armata din această zonă a fost consolidată. Cert este că, probabil în prima parte a secolului I p.Chr., *cohors I Breucorum* a fost transferată în Raetia, unde a rezidat la Weimörting (Bavaria de astăzi)⁹.

Din prima jumătate a veacului I se cunoaște un monument votiv, descoperit la *Laumellum* (Lomello de astăzi), Transpadana, Regio XI, în care este atestat un *Caius Geminius Priscus – praefectus cohortis I Breucorum*¹⁰. Acesta a fost și *praefectus alae Augustae*, mai precis a *ala Augusta Gallorum civium Romanorum*, unitate de cavalerie recrutată din Gallia și care, în prima jumătate a secolului I, a staționat la *Augustobriga*, Hispania, înainte de a fi transferată în Mauretania Tingitana în vremea lui Vespasian¹¹. Din păcate, această sursă nu spune nimic despre mobilitatea cohorței în prima jumătate a veacului I, fiind posibil ca *Geminus Priscus* să fi condus unitatea când rezida fie în Germania, fie în Raetia.

Kraft, *Zur Rekrutierung der Alen und Kohorten an Rhein und Donau*, Berna, Aedibus A. Francke, 1951, p. 170-171; G. L. Cheesman, *The Auxilia of the Roman Imperial Army*, Roma, L'Erma di Bretschneider, 1968, p. 177; J. E. Bogaers, *Cohortes Breucorum*, în „*Ber Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderz*”, 19 (1969), p. 36-37; John Spaul, *op. cit.*, p. 317-327; Ionuț Acrudoae, *Cohors V Breucorum: istorie, mobilitate, prosopografie*, în *AȘUI*, LXI (2015), p. 19-30.

⁷ J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 36-37; John Spaul, *op. cit.*, p. 318.

⁸ Jerome H. Farnum, *The Positioning of the Roman Imperial Legions*, Oxford, BAR International Series, 2005, p. 24.

⁹ John Spaul, *op. cit.*, p. 318.

¹⁰ *CIL* V, 6478. Acest personaj pare a fi atestat și într-o inscripție fragmentară, descoperită la Gambolo, Transpadana, Regio XI, din aceeași perioadă (*AE* 1987, 463 = *AE* 1992, 776). Vezi și cariera acestuia din Hubert Devijver, *Prosopographia militarium equestrium quae fuerunt ab Augusto ad Gallienum*, Universitaire Pers Leuven, 1976, vol. 1, p. 407-408.

¹¹ John E. H. Spaul, *ALA². The Auxiliary Cavalry Units of the pre-Diocletianic Imperial Roman Army*, Andover, Nectoreca Press, 1994, p. 52-53.

Cel mai probabil, acest ofițer a fost transferat de la comanda alei Augusta Gallorum din Gallia, înainte ca trupa respectivă să fie mutată în provincia Hispania.

Unii istorici au susținut că supratitlul *Valeria Victrix*, primit de cohorta I Breucorum în secolul al II-lea (apare într-o inscripție de la Pfünz din intervalul 138-161¹²), provine de la atestarea acestei unități auxiliare alături de legiunea XX în Britannia în anii 60-61 p.Chr., în timpul conflictului împotriva reginei Boudicca¹³. Totuși, prezența cohorței I Breucorum în Britannia în intervalul amintit nu este confirmată de sursele epigrafice, ceea ce înseamnă că supranumele de *Valeria Victrix* de la jumătatea secolului al II-lea a fost primit independent de legiunea XX¹⁴.

S-a sugerat că titlul onorific de *civium Romanorum* dintr-o inscripție din aproximativ 105¹⁵ a fost primit de *cohors I Breucorum* în timpul lui Vespasian¹⁶, probabil în contextul războiului civil din 68-69 sau pentru rolul jucat în vremea revoltei lui *Iulius Civilis* din 69-70 p.Chr. Pe pe altă parte, John Spaul susține mai multe ipoteze privind decorarea acestei unități (cu numele complet de *cohors I Breucorum Valeria Victrix bis torquata ob virtutem appellata*): fie a servit sub comanda lui *Cerialis* în timpul revoltei lui *Iulius Civilis* sau împotriva tribului bructerilor din anii 69-70; fie a fost decorată în timpul războaielor dacice din 101-106¹⁷.

Prima izvor epigrafic cu o datare clară care menționează *cohors I Breucorum* este o diplomă militară din 13 mai 86 p.Chr., descoperită într-o *provincia incerta*. Această *constitutio* surprinde unitatea de față în provincia Raetia, guvernată de *Titus Flavius Norbanus*¹⁸. Așadar, dacă John Spaul susține că, la începutul dinastiei Flaviene, cohorta I Breucorum a staționat în Germania Inferior¹⁹ (poate în contextul revoltei din 69-70), transferul trupei auxiliare în Raetia a avut loc cândva între 70 și 86. Totodată, nu se cunoaște castrul în care a staționat în Germania Inferior sau Raetia în decursul secolului I p.Chr.

Cohors I Breucorum era *equitata quingenaria*, o unitate mixtă de infanterie-cavalerie, compusă din 6 *centuriae* a câte 80 de militari și 4 *turmae* a câte 30 de *equites*²⁰.

¹² CIL III, 5918a (p. 2328, 201) = CIL III, 11931.

¹³ Eric Birley, *Pannonians in Roman Britain*, în ZPE, 73 (1988), p. 153.

¹⁴ Robert McPake, *A Note on the Cognomina of Legio XX*, în „Britannia”, 12 (1981), p. 295; Roger Simon Ouin Tomlin, *The Twentieth Legion at Wroxeter and Carlisle in the First Century: The Epigraphic Evidence*, în „Britannia”, 23 (1992), p. 156.

¹⁵ CIL V, 875 (p. 1025) = AE 1893, 91 = AE 1893, 125 = AE 1995, 571.

¹⁶ John Spaul, *COHORS*²..., p. 318.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ AE 2007, 1782.

¹⁹ John Spaul, *op. cit.*, p. 318. Acesta își justifică afirmația pornind de la cariera lui *Caius Minicius Italus*, care a avut comanda a trei trupe auxiliare care au staționat în Germania Inferior: *cohors V Gallorum*, *cohors II Varcianorum* și *cohors I Breucorum* (CIL V, 875 (p. 1025) = AE 1893, 91 = AE 1893, 125 = AE 1995, 571).

²⁰ Maurizio Colombo, *La forza numerica e la composizione degli eserciti campali durante l'Alto Impero: legionii e auxilia da Cesare Augusto a Traiano*, în „Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte”, 58 (2009), nr. 1, p. 110.

2. Oameni

- **Caius Geminus Priscus** – *praefectus cohortis I Breucorum*, probabil originar din *Laumellum*, Transpadana, Regio XI²¹ (localizare sursă: *Laumellum*, Transpadana, Regio XI; date: 1-50 p.Chr.²²; inscripție votivă).

- **Marcus Tullius Liberalis**²³ – *praefectus cohortis I Breucorum*, originar din *Tarsus*, Cilicia²⁴ (localizare sursă: *Tarsus*, Cilicia; date: secolul I²⁵; inscripție funerară).

- **Ignotus** – *praefectus cohortis I Breucorum*, probabil originar din Peninsula Italică²⁶ (localizare sursă: *Tarraco*, Hispania Citerior; date: sfârșitul secolului I; inscripție funerară).

II. Cohors II Breucorum

1. Locuri

Cohors II Breucorum a fost constituită imediat după reprimarea revoltei panonice din anii 6-9 p.Chr., probabil la puțin timp după formarea *cohortis I Breucorum*²⁷. Sursele privind existența acestei unități în secolul I sunt inexistente: fie a rămas în Pannonia ca parte a armatei acestei provincii, fie întreaga unitate (sau vexilații ale acesteia) a fost trimisă în diverse zone ale imperiului, însă fără ca acest lucru să fie atestat de vreo sursă scrisă. Totuși, există o rază de speranță: pornind de la un citat din Tacitus²⁸, unii istorici au presupus că transferul unui *Lucius Terentius Secundus* din *cohortis II Breucorum* în garda pretoriană²⁹ s-a produs în timpul crizei din 68-69 p.Chr., acest fapt sugerând că unitatea auxiliară se afla în

²¹ *Mart(i) sacr(um) / nomine / C(ai) Gemini Prisci / praef(ecti) eq(uitum) alae Aug(ustae) / praef(ecti) coh(ortis) I Breu[c(orum)] / libero commeatu / praef(ecti) fabr(um) [tr(ibuni)] mil(itum) coh(ortis) II pr(aetoriae) / Piarus et / Martialis lib(erti) / d(e) s(uo) p(osuerunt)* (CIL V, 6478).

²² http://www.edr-edr.it/edr_programmi/res_complex_comune.php?do=book&id_nr=EDR070679 [03.08.2022].

²³ Pentru acest nume, vezi OPEL III, 25.

²⁴ *M(arcus) Tullius Libe[ra]lis praefect(us) / [co]hortis I Breu[cor]um hic si/[t]us est* (CIL III, 13622 (p. 2316,7) = AE 1898, 51). Se crede că acest personaj era originar din *Tarsus* și, dat fiind gentiliciul, pare a fi urmașul unui personaj care a primit cetățenia romană de la *Marcus Tullius Cicero* (John Spaul, *op. cit.*, p. 319).

²⁵ Editorii din EDH prezintă o datare prea extinsă pentru a fi luată în considerare: 1-300 p.Chr. (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD022277> [03.08.2022]), interval oferit și de *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/176716> [03.08.2022]).

²⁶ *Praef(ecto)] / cohort(is) I Breucor(um) / trib(un)o mil(itum) proc(uratori) / divi Titi Alexan[driae] agonothetae / certaminis penta/heterici bis / ex testamento / Domestici lib(erti) / heredes / C(aius) Caecilius Fronto et / M(arcus) Flavius Urbanus* (CIL II, 4136 = ILS 1399 = AE 1974, 415).

²⁷ G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; Nacéra Benseddik, *Les troupes auxiliaires de l'armée romaine en Maurétanie Césarienne sous le Haut-Empire*, Alger, Société Nationale d'Édition et de Diffusion, 1982, p. 50; John Spaul, *op. cit.*, p. 320.

²⁸ Tacit., *Hist.*, II, 94.

²⁹ CIL VIII, 9391 (p. 1983); Paul A. Holder, *Studies in the Auxilia of the Roman Army from Augustus to Trajan*, Oxford, BAR, 1980, p. 302.

nordul Peninsulei Italice în intervalul amintit³⁰. Chiar dacă reprezintă o ipoteză firavă, inscripția ne oferă informații suplimentare: *Terentius Secundus* era originar din Noricum (*natione Noricus*), ceea ce înseamnă că, la un moment dat în prima jumătate a secolului I p.Chr., trupa de față s-a aflat în Noricum și a recrutat din provincia respectivă. Totuși, alți istorici au datat inscripția funerară la începutul secolului al II-lea³¹, sursa fiind descoperită la *Caesarea* (Cherchell de astăzi), *Mauretania Caesariensis*, provincie în care se afla *cohors II Breucorum* în veacul amintit³².

Nu se mai cunosc izvoare scrise din secolul I care să menționeze această unitate auxiliară. Din secolul al II-lea, *cohors II Breucorum* a avut castrul la Henchir Suik (denumit mai târziu *Cohors Breucorum*), *Mauretania Caesariensis*, provincie unde a fost atestată epigrafic până în anii 282/283 p.Chr.³³

Unii autori au susținut că unitatea era *equitata*³⁴, dar sursele epigrafice nu confirmă această ipoteză. Dimpotrivă, o inscripție onorifică din timpul lui Antoninus Pius atestă supratitulul de *peditata*, ceea ce înseamnă că această unitate de infanterie nu a avut niciodată efective de cavalerie³⁵ și era doar *quingenaria peditata* (6 *centuriae* de câte 80 de militari fiecare).

2. Oameni

- *Lucius Terentius Secundus* – *miles* (sau *centurio*³⁶) *ex cohorte (II) Breucorum, translatus in praetorio*, originar din Noricum – *natione Noricus*³⁷ (localizare sursă: *Caesarea*, *Mauretania Caesariensis*; dateare: 69 sau începutul secolului al II-lea³⁸; inscripție funerară).

III. Cohors III Breucorum

1. Locuri

Probabil că această unitate a fost formată la puțin timp după reprimarea revoltei panonice din 6-9 p.Chr., ca în cazul primelor două cohorte Breucorum³⁹. Unii istorici au susținut că trupa în cauză a fost constituită cândva în epoca pre-

³⁰ Denis Saddington, *The Development of the Roman Auxiliary forces from Caesar to Vespasian* (49 B.C.-A.D. 79), University of Zimbabwe, 1982, p. 68, 119, *apud* John Spaul, *op. cit.*, p. 320.

³¹ Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302.

³² J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 37-38; Nacéra Benseddik, *op. cit.*, p. 50, 168, 177-178, 185-187.

³³ *CIL* VIII, 22599 (o piatră miliară care îi amintește pe împărații *Carinus* și *Numerianus*).

³⁴ G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 165; Eric Birley, *Roman Britain and the Roman Army*, Kendal, 1953, p. 130, *apud* J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 37.

³⁵ *AE* 1972, 226; Paul A. Holder, *Auxiliary Units entitled Aelia*, în *ZPE*, 122 (1998), p. 259; John Spaul, *op. cit.*, p. 320.

³⁶ Nacéra Benseddik, *op. cit.*, p. 50.

³⁷ *Dis Ma[nibus sacrum] / L(ucius) Terentius Secun[dus] natio/ne Noricus h(ic) s(itus) est [---] / translatus in praetorio [---] / [ex] coh(orte) Breucorum mil(itavit) [ann(os) vix(it) ann(os)] / [---] L(ucius) Terentius Lucanu[s] / [---] ot[(CIL VIII, 9391 (p. 1983))].*

³⁸ *Trismegistos* datează inscripția în intervalul 50-299 p.Chr. (<http://www.trismegistos.org/text/337740> [03.08.2022]).

³⁹ G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 38-39; John Spaul, *op. cit.*, p. 321.

Flaviană, însă fără a stabili un interval concret în acest sens⁴⁰. În absența unor izvoare scrise, sugerez constituirea cohorței III Breucorum în perioada 9-69 p.Chr.

Prima sursă scrisă relevantă privind staționarea cohorței III Breucorum este o diplomă militară din timpul lui Domitian, din aproximativ 81-84 p.Chr., trupa auxiliară fiind atestată în provincia Germania, *sub Sexto Iulio Frontino*⁴¹. Totuși, nu știu momentul concret al dislocării trupei în Germania și din ce provincie a fost transferată, deoarece, în anul 89, nu apare cu epitetul *pia Fidelis*, primit de unitățile auxiliare loiale împăratului Domitian după revolta lui Saturninus⁴². Având ca bază aceste informații, sugerez două scenarii: fie această cohortă s-a aflat în Germania în intervalul 81-84, apoi, după anul 85, a fost transferată în altă provincie pentru o perioadă scurtă, lipsind din Germania în anul 89 p.Chr., atunci când Domitian a oferit unităților auxiliare loiale epitetul de *pia Fidelis*⁴³; fie *cohors III Breucorum* se găsea în Germania, l-a susținut pe Saturninus și nu a primit supranumele respectiv, însă, fără un motiv aparent, nici nu a fost desființată de către Domitian.

Carierea unui *Titus Prifernius Paetus Memmius Apollinaris*, care a fost *praefectus cohortis III Breucorum*⁴⁴ în anii '90, confirmă faptul că unitatea a fost transferată din nou în Germania Inferior, probabil la scurt timp după revolta din 89 p.Chr. Prezența cohorței în Germania Inferior în acest interval este întărită de faptul că *Titus Prifernius Paetus Memmius Apollinaris* a fost ulterior *tribunus legionis X Geminae*, care, în intervalul 71-104 p.Chr.⁴⁵ (sau 71-101 p.Chr.⁴⁶), se afla tot în provincia respectivă.

Cohorta este consemnată într-o altă *constitutio*, din 23 martie 98 p.Chr., descoperită la Elst, *cohors III Breucorum* fiind în provincia Germania Inferior, aflată sub guvernarea lui Traian, desemnat de curând împărat (*sub Imperatore Traiano Augusto*)⁴⁷. Trei ani mai târziu, o diplomă militară, descoperită într-o *provincia incerta*, confirmă prezența cohorței III Breucorum în aceeași Germania Inferior, *sub Lucio Neratio Prisco*⁴⁸. Așadar, în intervalul aproximativ 81/84-88 p.Chr. (menționată clar în scris în anii 81-84), cohorta III Breucorum s-a aflat în provincia Germania, respectiv Germania Inferior, apoi a fost transferată, ipotetic, într-o altă provincie, pentru ca atestarea lui *Prifernius Paetus* din anii '90 și diplomele din 98 și 101 p.Chr. să o amintească din nou în Germania Inferior.

⁴⁰ David Benjamin Cuff, *The auxilia in Roman Britain and the Two Germanies from Augustus to Caracalla: Family, Religion and „Romanization”*, University of Toronto, 2010, p. 251.

⁴¹ *RMD* V, 327 = *AE* 2003, 2054. Editorii din *AE* sugerează că diploma datează în jurul anului 85 (*AE* 2003, 2054, p. 731).

⁴² Paul A. Holder, *Exercitus Pius Fidelis: The Army of Germania Inferior in AD 89*, în *ZPE*, 128 (1999), p. 240, 246.

⁴³ Ipoteză susținută și de John Spaul, *op. cit.*, p. 321.

⁴⁴ *CIL* IX, 4753 = *AE* 2000, 401 = *AE* 2000, 415; G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 39.

⁴⁵ J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 39.

⁴⁶ Jerome H. Farnum, *op. cit.*, p. 22.

⁴⁷ *RMD* IV, 216.

⁴⁸ *RMM* 9.

Dovezile epigrafice din perioada următoare, puține, ce-i drept, au confirmat staționarea permanentă a *cohors III Breucorum* tot în Germania Inferior: o diplomă militară din anul 127⁴⁹ și o inscripție onorifică din 138-161⁵⁰. Nu se cunoaște castrul în care a rezidat, posibil Elst⁵¹ sau *Laurum* (Woerden), Germania Inferior⁵², dar fără o confirmare în acest sens.

Această unitate era *quingenaria* (6 *centuriae* a câte 80 de militari fiecare), la fel ca primele două cohorte Breucorum, aflându-se pe prima poziție din *tres militiae*, anume *militia prima*⁵³.

2. Oameni

- *Titus Priferrius*⁵⁴ *Publi filio Quirina (tribu) Paetus Memmius*⁵⁵ *Apollinaris* – *praefectus cohortis III Breucorum*, probabil originar din Contigiano, Samnium, Regio IV⁵⁶ (localizare sursă: Contigiano, Samnium, Regio IV; date: aproximativ 115 p.Chr.; inscripție funerară). Acesta a fost *praefectus cohortis III Breucorum* în anii '90 ai secolului I, cel mai probabil în Germania Inferior, acolo unde unitatea este atestată în diplomele menționate mai sus.

IV. Cohors III Breucorum

1. Locuri

Cohors III Breucorum a fost constituită fie imediat după formarea primelor trei unități din serie (după 9 p.Chr.), fie, după unii autori, în timpul lui Claudius, fiind trimisă alături de legiunea IX Hispana în 43 p.Chr. în campania din Britannia⁵⁷. Alte surse susțin că a staționat în provincia Germania înainte de transferul în armata de cucerire a Britanniei în anul 43⁵⁸. Majoritatea istoricilor resping această ipoteză, susținând faptul că nu există nici o dovadă scrisă privind staționarea în Germania, iar cohorta III Breucorum a fost mutată în Britannia direct din provincia Pannonia⁵⁹.

⁴⁹ RMD IV, 239 = AE 1997, 1314.

⁵⁰ AE 1994, 1285.

⁵¹ RMD IV, 216.

⁵² AE 1994, 1285.

⁵³ Karol Klodzinski, *Equestrian cursus honorum basing on the careers of two prominent officers of the Emperor Marcus Aurelius*, în „Tempore”, 4 (2010), p. 1.

⁵⁴ OPEL III, 158.

⁵⁵ Pentru acest nume, vezi OPEL III, 75.

⁵⁶ *T(ito) Priferrio / P(ubli) f(ilio) Qui(rina) Paeto / Memmio Apollinari / IIIIvir(o) iur(e) dic(undo) quinq(uennali) mag(istro) iu(venum) / praef(ecto) coh(ortis) III Breuc(or)um trib(un)o leg(ionis) X / Gem(inae) praef(ecto) alae I Asturum donis / donato exped(itione) Dac(ica) ab Imp(eratore) / Traiano hasta pura vexillo / corona murali proc(uratori) provinc(iae) / Sicil(iae) proc(uratori) provinc(iae) Lusitan(iae) / proc(uratori) XX her(editatium) proc(uratori) prov(inciae) Thrac(iae) proc(uratori) prov(inciae) Noricae / P(ublius) Memmius P(ubli) f(ilius) Qui(rina) / Apollinaris / patri pi(i)ssimo* (CIL IX, 4753 = AE 2000, 401 = AE 2000, 415).

⁵⁷ John Spaul, *op. cit.*, p. 322; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 259.

⁵⁸ Paul A. Holder, *The Roman Army in Britain*, New York, St. Martin's Press, 1982, p. 114.

⁵⁹ John Spaul, *op. cit.*, p. 322; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 259.

Totuși, o confirmare a ipotezei lui Paul Holder privind staționarea anterioară în provincia Germania vine de la o inscripție funerară, descoperită în *Colonia Claudia Ara Agrippinensium* (Köln de astăzi), Germania (Inferior)⁶⁰. Din păcate, monumentul funerar nu face decât să amplifice confuzia: are o datare destul de generoasă, anume 1-100 p.Chr.⁶¹, iar numerotarea trupei auxiliare este la fel de derutantă, fiind vorba fie de *cohors III Breucorum*⁶², fie de *cohors IIII Breucorum*⁶³. Editorii din *IKoeln*⁶⁴ și cei din *L'Année Épigraphique*⁶⁵ susțin identificarea cu *cohors III Breucorum*, ultimii afirmând că militarul din inscripție – *Catunectus Aesugesli filius Trinovas* – era de origine celtică, din Britannia, și a servit într-o unitate auxiliară (*cohors III Breucorum*?) prezentă în provincia insulară la finele secolului I p.Chr. Cu toate acestea, confuzia continuă. După cum am arătat mai sus, cohorta a III-a de breuci nu este atestată epigrafic în Britannia, Chiar dacă a fost ipotetic transferată într-o provincie incertă între 84 și anii '90 ai veacului I, cred că ar fi fost o perioadă prea scurtă pentru a recruta, iar sursele următoare întăresc prezența unității numai în Germania Inferior, nu și în Britannia. În schimb, *cohors IIII Breucorum* este atestată epigrafic cu certitudine în Britannia în secolele II-III p.Chr.⁶⁶, fiind mult mai plauzibilă recrutarea lui *Catunectus* nu în *cohors III Breucorum*, ci în *cohors IIII Breucorum*, deci din provincia în care aceasta din urmă rezida după anul 43 p.Chr. Fapt confirmat și de faptul că acest *Catunectus* era din tribul trinovanților, trib celtic din Britannia⁶⁷, deci era vorba de *cohors IIII Breucorum*, care a încorporat din provincia în care staționa în acel moment.

Până în anul 122, când este menționată în armata Britanniei drept *cohors IV Breucorum* într-o *constitutio* de la *Brigetio* (Komárom), Pannonia Superior⁶⁸, nu se cunosc alte izvoare scrise din secolul I privind activitatea și castrul în care a rezidat. Unii autori au susținut că această unitate a staționat la *Camulodunum* (Slack de astăzi), din aproximativ 80 până în 140/145 p.Chr.⁶⁹, de unde

⁶⁰ *AE* 2003, 1218 = *IKoeln* 375.

⁶¹ <https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD044876> [04.08.2022]; <http://lupa.at/20665> [04.08.2022].

⁶² <https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD044876> [04.08.2022].

⁶³ <http://lupa.at/20665> [04.08.2022].

⁶⁴ <https://db.edcs.eu/epigr/galsterer/K312.pdf> [04.08.2022].

⁶⁵ *AE* 2003, 1218, p. 395.

⁶⁶ Cărămizi ștampilate: Grimescar (*AE* 1958, 116), *Vindomara* (Ebcchester de astăzi) (1. *RIB* I, 1113 = *RIB* III, 2385; 2. *AE* 1968, 264), Castleshaw (*RIB* II/4, 2470,1, 1), *Lagentium* (Castleford) (*RIB* II/4, 2470,1, 68;) sau *Mamucium* (Manchester) (*RIB* II/4, 2470,2, 7). Diplome militare care confirmă prezența unității în Britannia: anul 127 (1. *CIL* XVI, 69 = *AE* 1930, 37 = *AE*, 1931, 79; 2. *RMD* IV, 240 = *IDRE* II, 471 = *AE* 1997, 1779; 3. *AE* 2007, 1768); 130 p.Chr. (*AE* 2006, 1836). Inscripții onorifice sau votive: 1. *RIB* I, 739; 2. *RIB* 2415,41 = *AE* 1995, 1002; 3. *RIB* I, 1101.

⁶⁷ Harry Mountain, *The Celtic Encyclopedia*, vol. 1, Universal Publishers, 1998, p. 235-236.

⁶⁸ *CIL* XVI, 69 = *AE* 1930, 37 = *AE*, 1931, 79; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 39; Paul A. Holder, *Studies...*, p. 225; *Eric Birley, Pannonians...*, p. 153; John Spaul, *op. cit.*, p. 322.

⁶⁹ J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 40-41.

supraveghea Grimescar, locul de producție al cărămizilor șampilate⁷⁰. Alte surse susțin că, la începutul veacului al II-lea, unitatea a staționat în castele de la Grimescar, Castleshaw sau Slack, unde au fost descoperite cărămizi șampilate cu numele trupei respective⁷¹.

Această unitate era *quingenaria peditata* (aproximativ 6 *centuriae* a câte 80 de militari), deoarece sursele epigrafice disponibile nu o atestă cu statutul de *equitata* sau *milliaria*.

2. Oameni

- **Catunectus**⁷² *Aesugesli*⁷³ *filius* – *miles cohortis IIII Breucorum*⁷⁴, de origine celtică, din tribul trinovaților – *Trinovantes*⁷⁵ (localizare sursă: *Colonia Claudia Ara Agrippinensium*, Germania Inferior; date: sec. I p.Chr.⁷⁶; inscripție funerară). Menționarea acestuia confirmă că este vorba de *cohors IIII Breucorum* și nu de *cohors III Breucorum*, după cum am menționat mai sus.

- **Caius Indutus**⁷⁷ *Repertus*⁷⁸ – *centurio cohortis IIII Breucorum*⁷⁹, de origine celtică, tot din tribul trinovaților⁸⁰ (localizare sursă: *Colonia Claudia Ara Agrippinensium*, Germania Inferior; date: sec. I p.Chr.; inscripție funerară).

V. Cohors V Breucorum⁸¹

1. Locuri

Probabil că a cincea trupă de infanterie de breuci a fost constituită la scurt timp după reprimarea revoltei din 6-9 p.Chr.⁸², imediat după formarea primelor patru unități surori. În prima jumătate a secolului I, *cohors V Breucorum* nu a lăsat

⁷⁰ *RIB* II/4, 2470,1, 6-67; Eric Birley, *op. cit.*, p. 153; John Spaul, *op. cit.*, p. 322.

⁷¹ Grimescar (*AE* 1958, 116); Castleshaw (*RIB* II/4, 2470,1, 1); Slack (*CIL* VII, 1231); Paul A. Holder, *The Roman Army...*, p. 114.

⁷² Editorii din OPEL II, 45 nu au descoperit acest nume.

⁷³ Nici acest nume nu se regăsește printre inscripțiile analizate de editorii din OPEL.

⁷⁴ *Catunec/tus Aesug/esli f(filius) Trino/vas mil(es) coh(ortis) IIII B(e)reuc(or)um / |(centuria) C(ai) Induti / Reperti an(norum) / XXX stip(endiorum) VI / [h(ic)] s(itus) [e(st) s(it)] t(ibi) t(erra) l(evis)* (*AE* 2003, 1218 = *IKoeln*, 375).

⁷⁵ <https://encyclopedie.arbre-celtique.com/catunectus-4842.htm> [04.08.2022].

⁷⁶ EDH confirmă datarea în secolul I (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD044876> [04.08.2022]), la fel și *Ubi Erat Lupa* (<http://lupa.at/20665> [04.08.2022]), în vreme ce alte surse prezintă o datare mai precisă, între 75 și 99 p.Chr. (<http://www.trismegistos.org/text/209487> [04.08.2022]).

⁷⁷ Pentru acest nume și variantele *Indutius*, *Indutiomarus*, vezi OPEL II, 193.

⁷⁸ Pentru numele *Repertus*, vezi OPEL IV, 26.

⁷⁹ *Catunec/tus Aesug/esli f(filius) Trino/vas mil(es) coh(ortis) IIII B(e)reuc(or)um / |(centuria) C(ai) Induti / Reperti an(norum) / XXX stip(endiorum) VI / [h(ic)] s(itus) [e(st) s(it)] t(ibi) t(erra) l(evis)* (*AE* 2003, 1218 = *IKoeln*, 375).

⁸⁰ Vezi Harry Mountain, *op. cit.*, p. 235-236, observațiile din *AE*, 2003, 1218, p. 395 și <https://encyclopedie.arbre-celtique.com/indutus-11403.htm> [04.08.2022].

⁸¹ Pentru detalii privind istoria și prosopografia militarilor din această cohortă, vezi Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 19-30.

⁸² G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 41; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

nici o urmă scrisă în istorie, istoricii susținând că a rămas în provincia Pannonia⁸³. Prima sursă clară este o diplomă militară din 13 iunie 80, în care trupa auxiliară este atestată în armata Pannoniei Superior, sub *Titus Atilius Rufus*⁸⁴.

S-a presupus că, în vremea Flavienilor, cohorta V Breucorum a staționat pe lângă *Carnuntum* (Petronell de astăzi), Pannonia Superior, ipoteză confirmată prin diploma de mai sus și de atestarea a doi militari care au decedat în această provincie în timpul lui Domitian: *Venemus – miles cohortis V Breucorum civium Romanorum equitatae*⁸⁵ și *Ignotus – miles et duplicarius cohortis V Breucorum civium Romanorum equitatae*⁸⁶. Primul monument funerar datează în intervalul 70-100 p.Chr.⁸⁷, posibil între 80 și 88 p.Chr.⁸⁸, iar al doilea între 79 și 96⁸⁹, poate în anii 82-83, în timpul conflictelor lui Domitian cu populațiile germanice⁹⁰. Probabil că în această perioadă a primit și titulatura de *civium Romanorum*, unitatea remarcându-se pe câmpul de luptă, fiind decorată drept recompensă.

Cândva în intervalul 80-95 p.Chr., cohorta V Breucorum a fost transferată în provincia Noricum, fapt confirmat de două surse: o diplomă militară din anul 95, descoperită la Stein, Noricum, în care trupa este amintită în armata provinciei respective, dar fără epitetul de *civium Romanorum*⁹¹; a doua este o inscripție funerară din Preims, de la finele secolului I, sursa menționându-l pe *Surus Bricio(nis) – miles cohortis V Breucorum*⁹². Acest *Surus* era de origine celtică, iar dacă era un *peregrinus* originar din Pannonia, sugerez recrutarea acestuia cu puțin timp înainte de transferul unității în Noricum⁹³. Din acest moment, cohorta este consemnată epigrafic numai în provincia Noricum⁹⁴. Se crede că a avut castrul la Zwentendorf⁹⁵, apoi a fost mutată în mai multe forturi din nord-vestul provinciei,

⁸³ John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

⁸⁴ *CIL* XVI, 26 = *CIL* III, p. 854 (p. 1960).

⁸⁵ *AE* 1973, 425; Paul A. Holder, *Studies...*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

⁸⁶ *RHP* 268 = *MaCarnuntum* 286; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

⁸⁷ 71-100 p.Chr. după EDH (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD011354> [05.08.2022]); 70-100 p.Chr. după *Ubi Erat Lupa* (<http://lupa.at/1761> [05.08.2022]); după 200 p.Chr. potrivit *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/195716> [05.08.2022]).

⁸⁸ Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 26.

⁸⁹ *Trismegistos* confirmă datarea, oferind un interval mai clar: 79-96 p.Chr. (<http://www.trismegistos.org/text/411330> [05.08.2022]), iar *Ubi Erat Lupa* sugerează între 70 și 100 p.Chr. (<http://lupa.at/1762> [05.08.2022]).

⁹⁰ Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 26.

⁹¹ *AE* 2009, 993.

⁹² *CIL* III, 5086; Walter Wagner, *op. cit.*, p. 100; G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 152; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

⁹³ Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 25.

⁹⁴ O diplomă militară de la Albing din anul 136 (*RMD* II, 93 = *RMD* III, p. 245 = *AE* 1988, 915 = *AE* 1995, 1219. În această *constitutio*, unitatea este atestată, din nou, cu epitetele de la finele secolului I p.Chr.: *civium Romanorum equitata*); o inscripție funerară de la *Noreia* (Sankt Lambrecht) (*ILLPRON* 1340 = *RIS* 279); o cărămidă ștampilată de la *Boiodurum* (Passau) (*AE* 1998, 1008; Walter Wagner, *op. cit.*, p. 100; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 42).

⁹⁵ John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

dintre care amintim *castellum Boiodurum*, unde a fost descoperită cărămida stampilată⁹⁶, sau la Weihmoring⁹⁷.

Cohors V Breucorum era *quingenaria equitata*, fapt confirmat de mai multe surse epigrafice⁹⁸, deci era o unitate mixtă de infanterie-cavalerie, compusă din 6 *centuriae* a câte 80 de militari și 4 *turmae* care totalizau 120 de *equites*. Acest statut pare să se fi schimbat pe la jumătatea secolului al III-lea, când un monument votiv de la Weihmoring, Noricum, datat între 244 și 249, îl menționează pe *Septimius Claudianus – tribunus cohortis V Breucorum Philippianae*⁹⁹. Un *tribunus militum* comanda o *cohors equitata milliaria*, o unitate auxiliară mixtă, formată din 10 *centuriae* de câte 80 de infanteriști și opt *turmae* a câte 30 de *equites*, deci un total de 1040 de oameni¹⁰⁰. Unitatea era sigur *quingenaria equitata* în secolul al II-lea, dovadă fiind atestarea unui *praefectus* în persoana lui *Titus Acilius Florentinus*¹⁰¹. Se pare că, în veacul următor, *cohors V Breucorum* a devenit *equitata milliaria*, efectivele unității fiind întărite cu mai multe *turmae*. Probabil că, în secolul al III-lea, necesitățile militare ale imperiului s-au complicat și era nevoie de un număr considerabil mai mare de trupe de cavalerie¹⁰².

2. Oameni

- **Surus**¹⁰³ **Bricio(nis?)**¹⁰⁴ – *miles cohortis V Breucorum*, de origine celtică¹⁰⁵ (localizare sursă: Preims, Noricum; date: sfârșitul secolului I p.Chr.¹⁰⁶; inscripție funerară).

- **Titus** – *optio cohortis V Breucorum civium Romanorum equitatae*, origine incertă¹⁰⁷ (localizare sursă: *Carnuntum*, Pannonia Superior; date: aprox. 70-100 p.Chr.¹⁰⁸; inscripție funerară).

⁹⁶ J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 42. Pentru mobilitatea unității în secolele II-III p.Chr., vezi Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 20-22.

⁹⁷ John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

⁹⁸ *Cohors V Breucorum civium Romanorum equitata* (1. *RMD* II, 93 = *RMD* III, p. 245 = *AE* 1988, 915 = *AE* 1995, 1219; 2. *AE* 1973, 425; 3. *RHP* 268 = *MaCarnuntum* 286).

⁹⁹ *CIL* III, 5613 = *CIL* III, 11781.

¹⁰⁰ Un efectiv de 760 de militari (zece *centuriae*) și 240 de *equites* (opt *turmae*), la care se adaugă 40 de ofițeri și subofițeri în cadrul centuriilor și 24 de funcții superioare în *turmae*, așadar un total de 1064 de persoane (Maurizio Colombo, *op. cit.*, p. 110).

¹⁰¹ *CIL* X, 6102; Walter Wagner, *op. cit.*, p. 100; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

¹⁰² Ionuț Acrudoae, *op. cit.*, p. 21.

¹⁰³ OPEL IV, 102 (pentru gentiliciul *Surus*).

¹⁰⁴ Editorii din OPEL I, 319 nu au descoperit forma *Bricio(nis)*, ci *Briccius*, *Bricco* și *Bricenus*.

¹⁰⁵ *Surus Bricio(nis?) viv(us) f(ecit) / sibi et Tertiae E[---] / f(iliae) uxor(i) et Quarto fil(io) / mil(iti) c(o)hor(tis) V Breuc(or)um* (*CIL* III, 5086). Originea celtică este confirmată de Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 170.

¹⁰⁶ EDH sugerează intervalul 101-150 p.Chr. (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD057248> [05.08.2022]), în vreme ce *Trismegistos* în primele trei secole (<http://www.trismegistos.org/text/216034> [05.08.2022]).

¹⁰⁷ [---] *mil(es) / coh(ortis) [V Breuc(or)um] / c(ivium) R(omanorum) eq(uitatae) dup(licarius) / an(norum) XXX / stip(endiorum) XIII / h(ic) s(itus) e(st) / Titus optio / h(eres) p(osuit)* (*RHP* 268 = *MaCarnuntum* 286).

- **Venemus**¹⁰⁹ *Liccei*¹¹⁰ *filius* – *miles cohortis V Breucorum civium Romanorum equitatae*, de origine breucă sau panonică¹¹¹ (localizare sursă: *Carnuntum*, Pannonia Superior; date: aprox. 71-100, recrutat sub Flavieni, decedat sub Domitian¹¹²; inscripție funerară).

- **Ignotus** – *miles cohortis V Breucorum civium Romanorum equitatae, duplicarius*, probabil originar din Pannonia¹¹³ (localizare sursă: *Carnuntum*, Pannonia Superior; date: aprox. 70-100 p.Chr.; recrutat sub Flavieni, decedat sub Domitian; inscripție funerară).

VI. Cohors VI Breucorum

1. Locuri

Probabil că și această unitate auxiliară a fost constituită la scurt timp după revolta panonică din anii 6-9 p.Chr., însă nici o evidență epigrafică din prima jumătate a secolului I nu atestă cohorta VI Breucorum sau un militar din această unitate. Acest lucru i-a determinat pe unii istorici să decaleze formarea cohortei de față în perioada pre-Flaviană, dar fără un reper cronologic concret¹¹⁴.

Nu se știe unde a staționat după formare, dar se crede că a fost transferată mai întâi în Moesia Superior, apoi în Germania Inferior, în timpul războiului cu chattii din 82-83, însă nu a primit nici o distincție în conflictul amintit, ca în cazul *cohors V Breucorum civium Romanorum*¹¹⁵. Probabil că această unitate a rezidat o perioadă în Pannonia, apoi a fost transferată într-un castru necunoscut din Moesia până la sfârșitul dinastiei iulio-claudiene. Prima dovadă epigrafică a prezenței trupei în armata Germaniei Inferior o aflăm abia la sfârșitul veacului I p.Chr., într-o diplomă militară din 23 martie 98 de la Elst, Germania Inferior, provincie aflată sub guvernarea lui Traian, recent numit la conducerea imperiului – *sub Imperatore Traiano Augusto*¹¹⁶. Așadar, în intervalul 83-98, unitatea s-a aflat în Germania Inferior, nefiind amintită în nici o diplomă militară din Pannonia, Moesia sau Germania înainte de anul 98. Nu se știe dacă a participat la războaiele dacice ale lui

¹⁰⁸ *Trismegistos* confirmă datarea, oferind un interval mai clar: 79-96 p.Chr. (<http://www.trismegistos.org/text/411330> [05.08.2022]), iar *Ubi Erat Lupa* între 70 și 100 p.Chr. (<http://lupa.at/1762> [05.08.2022]).

¹⁰⁹ OPEL IV, 153 (pentru numele *Venemo* și confirmare originii sale panonice); Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 170; John Spaul, *op. cit.*, p. 323.

¹¹⁰ OPEL III, 25-26 (pentru numele *Liccaius* sau *Licceius*, specifice mediului panonic).

¹¹¹ *Venemo / Liccei f(ilius) mi(les) / coh(ortis) V Breu(cor)um c(ivium) R(omanorum) eq(uitatae) / an(norum) XXV st(ipendiorum) / VI h(ic) s(itus) e(st) / Ventus f(rater) pos(u)it* (AE 1973, 425).

¹¹² 71-100 p.Chr. după EDH (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD011354> [05.08.2022]); 70-100 p.Chr. după *Ubi Erat Lupa* (<http://lupa.at/1761> [05.08.2022]); după 200 p.Chr. potrivit *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/195716> [05.08.2022]).

¹¹³ [---] *mil(es) / coh(ortis) [V Breuc(or)um] / c(ivium) R(omanorum) eq(uitatae) dup(licarius) / an(norum) XXX / stip(endiorum) XIII / h(ic) s(itus) e(st) / Titus optio / h(eres) p(osuit)* (RHP 268 = *MaCarnuntum* 286).

¹¹⁴ David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 251.

¹¹⁵ Paul A. Holder, *Exercitus...*, p. 245-246; John Spaul, *op. cit.*, p. 324.

¹¹⁶ RMD IV, 216.

Domitian (86-88) sau ale lui Traian (101-102, 105-106 p.Chr.), sursele epigrafice fiind tăcute în acest sens.

Cohorta a rămas în Germania Inferior în primul sfert al veacului al II-lea, deoarece este menționată în această provincie într-o inscripție onorifică din aproximativ 71-130¹¹⁷ și în două diplome militare din anul 127 p.Chr.¹¹⁸. Monumentul onorific surprinde singurul militar din această unitate în mai bine de 150 de ani de existență – *Tiberius Claudius Ampliatus – praefectus cohortis VI Breucorum*¹¹⁹, dar și un posibil castru în care a rezidat unitatea – *Albaniana*, (Alphen aan der Rijn de astăzi), Germania Inferior. Ipoteza staționării în castrul amintit pare a fi confirmată de o cărămidă șampilată descoperită tot la *Albaniana*, datată cândva în secolul al II-lea¹²⁰.

John Spaul crede că unitatea a fost desființată în vremea lui Hadrian¹²¹, ipoteză infirmată de o cărămidă șampilată din Pannonia Inferior, datată între 238 și 244, care menționează o *cohors VI Breucorum Gordiana*¹²² (pot include aici și cărămida șampilată de mai sus, descoperită în secolul al II-lea la *Albaniana*). Presupun că epitetul *Gordiana* a fost primit fie pentru loialitate față de împăratul Gordian III, fie ca o distincție onorifică pentru apărarea Pannoniei Inferior. Este ultima sursă scrisă care amintește de această trupă auxiliară.

Puținele izvoare disponibile par să sugereze că această *cohors VI Breucorum* era *peditata quingenaria*, deci era alcătuită din șase *centuriae* a câte 80 de infanteriști fiecare.

2. Oameni

- *Tiberius Claudius Ampliatus*¹²³ – *praefectus cohortis VI Breucorum*, probabil originar din Peninsula Italică/provincie puternic romanizată¹²⁴ (localizare sursă: *Albaniana*, Germania Inferior; date: aprox. 71-130 p.Chr.¹²⁵; inscripție onorifică). Singurul militar din această unitate, într-o existență de două secole și jumătate și confirmată de sursele scrise cam un veac și jumătate, între 98 și 244 p.Chr.

¹¹⁷ *AE* 1975, 632 = *AE* 1980, 657. Datarea este oferită de EDH: <https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD005221> [06.08.2022]. Editorii din *AE*, 1975, 632 (p. 164) susțin că este ipotetică identificarea cu *cohors VI Breucorum*, propunând *cohors II* sau *III Breucorum*. La o citire ulterioară, s-a ajuns la concluzia că este vorba de cohorta VI Breucorum (*AE*, 1980, 657, p. 173).

¹¹⁸ 1. *RMD* IV, 239 = *AE* 1997, 1314; 2. *RMM* 24.

¹¹⁹ John Spaul, *op. cit.*, p. 324; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 120.

¹²⁰ *AE* 2000, 1025a.

¹²¹ John Spaul, *op. cit.*, p. 324.

¹²² *ILLPecs* 131.

¹²³ Pentru acest nume, vezi OPEL I, 103.

¹²⁴ [*Coh(ortis)*] *VI Breuc(or)um* cui *prae[est Ti(berius)] Cl(audius) Ampliatus pr(aefectus?)* (*AE* 1975, 632 = *AE* 1980, 657).

¹²⁵ <https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD005221> [06.08.2022].

VII. *Cohors VII Breucorum*

1. Locuri

A șaptea cohortă de breuci a fost creată după reprimarea revoltei panonice din 6-9 p.Chr., chiar dacă unii istorici au oferit un interval relativ din perioada pre-Flaviană¹²⁶. Formarea unității imediat după 6-9 p.Chr. este confirmată de o inscripție funerară, descoperită la *Mogontiacum* (Weisenau de astăzi), Germania (Superior de mai târziu) în care un breuc din această cohortă, *Pradus Sarni filius*, a decedat în timpul lui Tiberius, Caligula sau Claudius¹²⁷. Atestarea acestui militar în Germania confirmă ipoteza unor istorici privind transferul cohorții VII Breucorum în această provincie¹²⁸, probabil imediat după constituirea ei. Se crede că a avut castrul fie la *Mogontiacum*, amintit mai sus, fie la *Borbetomagus* (Worms de astăzi), Germania Superior¹²⁹, unde, pe la mijlocul secolului I p.Chr.¹³⁰, a fost ridicat un monument votiv de către un *Lucius Octavius Celer* – *praefectus cohortis VII Breucorum*¹³¹.

Pe lângă cele două inscripții menționate anterior, prezența trupei auxiliare în Germania în secolul I mai este confirmată de o diplomă militară din 17 iunie 65: sunt amintiți un *Liccius* – *miles cohortis VII Breucorum* și un *Caius Numisius Maximus* – *praefectus cohortis VII Breucorum*¹³². Pornind de la această *constitutio*, unii autori au sugerat că cele trei trupe din acel document (*cohors I Thracum*, *cohors II Thracum* și *cohors VII Breucorum*) au făcut parte din *auxilia* legiunii IV Scythica în cadrul războiului parthic din vremea lui Nero (aproximativ 56-63 p.Chr.)¹³³. Această ipoteză ar putea fi ignorată cu ușurință, dacă nu ar exista inscripția votivă amintită în paragraful anterior, în care *Lucius Octavius Celer* este *praefectus cohortis VII Breucorum et cohortis I Thracum*¹³⁴. Astfel, *Octavius Celer* a comandat vexilații (sau unitățile complete) din cele două trupe auxiliare în războiul cu parții din 56-63 p.Chr. Imediat după acest conflict, cele două cohorte s-au întors în Germania Superior, fapt confirmat de diploma militară din 17 iunie 65¹³⁵ și de monumentul votiv de la *Borbetomagus*¹³⁶.

¹²⁶ David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 251.

¹²⁷ *AE* 1945, 78 = *AE* 1951, 133; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 43; Paul A. Holder, *Studies...*, p. 302. Datarea, aproximată la intervalul 35-45, este confirmată de <http://lupa.at/16422> [07.08.2022].

¹²⁸ John Spaul, *op. cit.*, p. 326.

¹²⁹ *Ibidem*.

¹³⁰ După anul 9, dar înainte de 85 p.Chr. (<http://lupa.at/16803> [07.08.2022]).

¹³¹ *CIL* XIII, 6213; John Spaul, *op. cit.*, p. 325-326.

¹³² *RMD* II, 79 = *AE* 1978, 658 = *AE* 1989, 626; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 326; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 265.

¹³³ Vezi observațiile din *AE* 1978, 658 (p. 191), John Spaul, *op. cit.*, p. 326 și Florian Matei-Popescu, Ovidiu Țentea, *Auxilia Moesiae Superioris*, Cluj-Napoca, Mega, 2018, p. 37. Pentru campania din Orient a lui Corbulo din 56-57, vezi Tacit., *Ann.*, XIII, 35, 4. Pentru dislocarea legiunii IV Scythica în războiul cu parții din vremea lui Nero, vezi Jerome H. Farnum, *op. cit.*, p. 19 și Michael Alexander Speidel, *Legio IV Scythica*, în *Les légions de Rome sous le Haut-Empire. Actes du Congrès de Lyon (17-19 septembre 1998)*, eds. Yann Le Bohec, Catherine Wolff, Lyon, De Boccard, 2000, p. 329.

¹³⁴ *CIL* XIII, 6213; John Spaul, *op. cit.*, p. 325-326.

¹³⁵ *RMD* II, 79 = *AE* 1978, 658 = *AE* 1989, 626.

Pe baza diplomei din anul 65, prima *constitutio* care menționează o cohortă de breuci, s-a presupus că trupele auxiliare I-VIII Breucorum nu au fost formate chiar imediat după revolta din 6-9 p.Chr., cum am susținut la începutul acestui studiu, ci mai târziu, pe la 39-40 p.Chr.¹³⁷. Totuși, chiar dacă sursele epigrafice sunt tăcute înainte de 39-40, nu înseamnă că ele nu există, fiind încă nedescoperite. Iar primele diplome militare au fost emise abia începând cu anul 52, în timpul lui Claudius, nu în vremea lui Augustus, cum s-a crezut anterior¹³⁸, fiind imposibilă găsirea acestor surse înainte de anul respectiv. Așadar, în ciuda ipotezei lui Ivan Radman-Livaja, susțin opinia formării acestor unități imediat după înfrângerea revoltei din 6-9 p.Chr.

După 65 p.Chr., cohorta VII Breucorum a fost transferată în Pannonia, aparent în vremea lui Vespasian¹³⁹, prezența în armata Pannoniei fiind certificată de o diplomă militară din 5 septembrie 85¹⁴⁰. Nu a rămas multă vreme în această provincie, fiind mutată în Moesia Superior în anul 92, staționând la *Viminacium* (Kostolac de astăzi), Moesia Superior¹⁴¹, fapt confirmat de o diplomă din 12 iulie 96, descoperită chiar la *Viminacium*¹⁴². Trupa este consemnată cu epitetul *civium Romanorum*, fiind posibil să fi participat la conflictul cu chatii sau cu dacii din vremea lui Domitian¹⁴³ sau a rămas fidelă acestuia în timpul revoltei lui Saturninus. La finele secolului I și la începutul veacului următor, *cohors VII Breucorum* a rămas în Moesia Superior, fapt întărit de cărămizi ștampilate¹⁴⁴ și de mai multe diplome militare¹⁴⁵.

S-a sugerat că a participat la războaiele dacice ale lui Traian¹⁴⁶, pornind de la o inscripție onorifică, descoperită la *Augusta Taurinorum* (Torino de astăzi), Transpadana, Regio XI¹⁴⁷. Aici, un *Celsus* a fost primit în ordinul senatorial în

¹³⁶ CIL XIII, 6213.

¹³⁷ Vezi discuția din Ivan Radman-Livaja, *The Roman Army*, în *The Archaeology of Roman Southern Pannonia: The state of research and selected problems in the Croatian part of the Roman province of Pannonia*, ed. Branka Migotti, Oxford, BAR International Series, 2012, p. 168.

¹³⁸ Vezi și Eric Birley, *Before Diplomas, and the Claudian Reform*, în *Heer und Integrationspolitik: Die Römischen Militärdiplome als historische Quelle*, eds. Werner Eck, Hartmut Wolff, Köln, Böhlau, 1986, p. 249-257.

¹³⁹ J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 43; D. J. Knight, *The Movements of the Auxilia from Augustus to Hadrian*, în *ZPE*, 85 (1991), p. 196; John Spaul, *op. cit.*, p. 326.

¹⁴⁰ CIL XVI, 31 = CIL III, p. 855 (p. 1964).

¹⁴¹ John Spaul, *op. cit.*, p. 326.

¹⁴² RMD I, 6 = AE 1977, 722; D. J. Knight, *op. cit.*, p. 199. Se crede că unitatea a staționat lângă *Viminacium*, făcând parte din *auxilia* legiunii VII Claudia pia Fidelis (Florian Matei-Popescu, Ovidiu Țentea, *op. cit.*, p. 37).

¹⁴³ Ipoteză susținută și de Florian Matei-Popescu, Ovidiu Țentea, *op. cit.*, p. 37.

¹⁴⁴ AE 1905, 162. Sursa a fost datată între 71 și 200 p.Chr. (<https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD030498> [07.08.2022]).

¹⁴⁵ Între 96 și 100 (RMD IV, 218 = AE 2006, 1182); anul 100 (1. CIL XVI, 46 = AE 1912, 128; 2. AE 2008, 1731; 3. AE 2008, 1734; 4. AE 2008, 1735); 103-106 p.Chr. (AE 2009, 1819 = AE 2015, 1883).

¹⁴⁶ Pentru participarea unității la războaiele dacice din 101-106 și conflictul cu parții din 114-117, vezi Florian Matei-Popescu, Ovidiu Țentea, *op. cit.*, p. 38.

¹⁴⁷ CIL V, 7153; John Spaul, *op. cit.*, p. 326.

timpul lui Traian (*adlecto in amplissimum senatus ordinem*), probabil în legătură cu comanda unei *cohors Breucorum* în timpul conflictului respectiv, deși sursa nu menționează clar numărul VII al unității¹⁴⁸. Din timpul lui Antoninus Pius, unitatea a fost transferată în Pannonia Inferior, unde a staționat la *Lugio* (Dunaszekcső de astăzi)¹⁴⁹.

Cohorta VII Breucorum era *quingenaria equitata* (șase *centuriae* a câte 80 de infanteriști, plus un efectiv suplimentar de aproximativ 120 de *equites*¹⁵⁰), fapt certificat de mai multe surse epigrafice¹⁵¹.

2. Oameni

- **Pradus**¹⁵² *Sarni*¹⁵³ *filius* – *miles ex cohorte VII Breucorum*, de origine breucă/illyră¹⁵⁴ (localizare sursă: *Mogontiacum*, Germania Superior; date: aprox. 35-45 p.Chr.¹⁵⁵; inscripție funerară). Monumentul funerar confirmă transferul cohorței VII Breucorum în provincia Germania la puțin timp de la formare.

- **Liccaius**¹⁵⁶ *Liccaius filio* – *miles cohortis VII Breucorum*, de origine breucă – *Breucus*¹⁵⁷ (localizare sursă: Negoslavci, Pannonia Inferior; date: 17 iunie 65 p.Chr.¹⁵⁸; diplomă militară).

- **Caius Numisius Cai filius Velina (tribu) Maximus** – *praefectus cohortis VII Breucorum*, probabil originar din *Aquileia*, Venetia et Histria, Regio X¹⁵⁹

¹⁴⁸ John Spaul susține că ar putea fi vorba de *cohors I Breucorum*, aceasta fiind decorată în contextul primei campanii dacice a lui Traian (John Spaul, *op. cit.*, p. 326).

¹⁴⁹ Péter Kovács, *A new imperial epithet of the cohors VII Breucorum*, în „Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae”, 56 (2005), nr. 1-3, p. 245.

¹⁵⁰ Mai precis 384 de soldați (șase *centuriae*) și 24 de subofițeri, 120 de cavaleri (patru *turmae*) și 12 subofițeri, așadar un total de 540 de militari (Maurizio Colombo, *op. cit.*, p. 110-111).

¹⁵¹ 1. *AE* 2010, 1620; 2. *CIL* III, 215 (p. 974) = *AE* 1953, 171; 3. *CIL* III, 10278 = *RIU* IV, 1041 = *AE* 1891, 56; 4. *CIL* III, 15148 = *RIU* IV, 1043.

¹⁵² *OPEL* III, 157 (pentru numele *Pradus*).

¹⁵³ Pentru numele *Sarnus*, vezi *OPEL* IV, 49.

¹⁵⁴ *Pradus / Sarn(i) f(ilius) / mil(es) ex / coh(orte) VII Br/eucorum / an(norum) XXV / stip(endiorum) IIII / h(ic) s(itus) e(st)* (*AE* 1945, 78 = *AE* 1951, 133).

¹⁵⁵ EDH oferă o datare extinsă, 1-85 p.Chr. (<http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD019914> [07.08.2022]), confirmată de editorii din *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/210129> [07.08.2022]), în vreme ce alte surse confirmă datarea în aproximativ 35-45 p.Chr. (<http://lupa.at/16422> [07.08.2022]).

¹⁵⁶ *OPEL* III, 26 (pentru menționarea numelui *Liccaius*, cât și pentru variantele *Licco*, *Liccaus* sau *Licceus*).

¹⁵⁷ [...] *et sunt in Germania sub P(ublio) Sulpicio / Scribonio Proculo coh(ortis) VII Breucorum cui / praeest C(aius) Numisius C(ai) f(ilius) Vel(ina) Max(imus) / Liccaio Liccai f(ilio) Breuco [...]* (*RMD* II, 79 = *AE* 1978, 658 = *AE* 1989, 626).

¹⁵⁸ Date certificate de editorii moderni: <http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD004855> [07.08.2022]; <http://www.trismegistos.org/text/193990> [07.08.2022].

¹⁵⁹ [...] *et sunt in Germania sub P(ublio) Sulpicio / Scribonio Proculo coh(ortis) VII Breucorum cui / praeest C(aius) Numisius C(ai) f(ilius) Vel(ina) Max(imus) / Liccaio Liccai f(ilio) Breuco [...]* (*RMD* II, 79 = *AE* 1978, 658 = *AE* 1989, 626). Pentru originea sa din *Aquileia*, vezi discuția din *AE* 1978, 658 (p. 191). Pentru cariera sa, vezi Ségolène Demougin, *Prosopographie des chevaliers romains*

(localizare sursă: Negoslavci, Pannonia Inferior; date: 17 iunie 65 p.Chr.¹⁶⁰; diplomă militară).

- **Lucius Octavius Celer** – *praefectus cohortis VII Breucorum*, probabil originar din Peninsula Italică¹⁶¹ (localizare sursă: *Borbetomagus*, Germania Superior; date: aprox. 63-85 p.Chr.¹⁶²; inscripție votivă). Datarea izvorului epigrafic în intervalul 63-85 (poate chiar între 63 și 70/79, după unele sugestii¹⁶³) corespunde cu informațiile oferite de alte surse scrise, după cum am arătat mai sus.

VIII. Cohors VIII Breucorum

1. Locuri

Această unitate a fost constituită cândva în timpul dinastiei iulio-claudiene, poate chiar după încheierea conflictului illyric din 6-9 p.Chr., concomitent sau imediat după formarea cohorții VII Breucorum¹⁶⁴. *Cohors VIII Breucorum* cunoaște cele mai puține atestări epigrafice din toată seria *Breucorum*, doar patru monumente funerare date pe la jumătatea veacului I p.Chr.

Probabil că a fost transferată în provincia Germania, în același timp cu a șaptea cohorță Breucorum. Totuși, aceasta din urmă a staționat în Germania Superior, după cum am arătat mai sus, în vreme ce cohorta VIII Breucorum este consemnată numai în sursele din Germania Inferior. Astfel, este amintit un *Dasmenus* – *miles ex cohorte VIII Breucorum*, acesta fiind recrutat în timpul lui Tiberius sau Claudius, decedând în vremea lui Claudius sau Nero¹⁶⁵. Monumentul funerar a fost descoperit la *Rigomagus* (Remagen), Germania, probabil unul dintre castrerele în care a staționat cohorta VIII Breucorum în prima jumătate a veacului I p.Chr.¹⁶⁶. A doua evidență epigrafică îl atestă pe *Marcinus* – *miles ex cohorte VIII Breucorum*, monumentul respectiv găsindu-se la *Vetera*, Germania¹⁶⁷. Acest Marcinus a activat cam în aceeași perioadă ca Dasmenus: recrutat Tiberius/Claudius și decedat Claudius/Nero¹⁶⁸. Fie această unitate a trimis vexilații în provincia

julio-claudiens (43 av. J.-C. – 70 ap. J.-C.), Roma, École Française de Rome, 1992, p. 481-482, nr. 582 (aici s-a susținut că era originar fie din *Aquileia*, fie din *Picenum*).

¹⁶⁰ Date întărită de <http://edh-www.adw.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD004855> [07.08.2022] și de <http://www.trismegistos.org/text/193990> [07.08.2022].

¹⁶¹ *I(ovi) O(ptimo) M(aximo) / L(ucius) Octavi/us Celer / praef(ectus) coh(ortis) / VII Br<e>u(corum) et / coh(ortis) I Thra(cum)* (CIL XIII, 6213).

¹⁶² Unele surse datează monumentul votiv fie între 1 și 85 p.Chr. (<http://lupa.at/16803> [07.08.2022]), fie după 200 p.Chr. (<http://www.trismegistos.org/text/425179> [07.08.2022]). Cea mai probabilă datare este între 63 și 85 p.Chr., după cum am detaliat mai sus.

¹⁶³ John Spaul, *op. cit.*, p. 326.

¹⁶⁴ Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 171; G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 44; John Spaul, *op. cit.*, p. 327; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 251.

¹⁶⁵ CIL XIII, 7801 = CIL XIII, 7802 = AE 1903, 306; Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 171; G. L. Cheesman, *op. cit.*, p. 177; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 44; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 327.

¹⁶⁶ Sursele datează monumentul funerar între 31 și 70 p.Chr. (<https://edh.ub.uni-heidelberg.de/edh/inschrift/HD031515> [07.08.2022]).

¹⁶⁷ CIL XIII, 8693; Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 171; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 44; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 327.

¹⁶⁸ Datarea ar fi în epoca lui Nero (<http://lupa.at/15548> [07.08.2022]).

Germania, poate pentru construcții sau apărare, fie a fost dislocată în diverse regiuni, fără să primească un castru permanent. Următoarea inscripție îl menționează pe *Sassaius – miles ex cohorte VIII Breucorum*¹⁶⁹. La fel ca militarii atestați anterior, acest individ a servit în prima jumătate a secolului p.Chr., fiind încorporat în vremea lui Tiberius sau Claudius, decedând în intervalul principatelor lui Claudius sau Nero.

Ultimul militar, în ordine alfabetică, din această unitate este menționat în aceeași perioadă cu ceilalți trei, însă numele său și al cohortei VIII Breucorum sunt nesigure, fiind reconstituite de Paul Holder: *Scenobarbus – miles ex cohorte VIII Breucorum*¹⁷⁰. Sursele care i-au atestat pe *Sassaius* și *Scenobarbus* au fost descoperite la *Colonia Claudia Ara Agrippinensium* (Köln de astăzi), Germania. Astfel, fiind consemnată în două surse epigrafice, cohorta VIII Breucorum ar fi putut avea castrul temporar în această localitate, iar datarea celor două inscripții ar putea fi după anul 50, momentul în care a primit statutul de *colonia*. Trei dintre cei patru militari din cohorta VIII Breucorum (*Marcinus*, *Sassaius* și *Dasmenus*) sunt atestați cu sintagma *miles ex cohorte VIII Breucorum*, dar nu sunt confirmați ca veterani, cum ar fi fost normal. S-a sugerat că au fost demobilizați din cauza unei boli, răni sau invalidități fizice¹⁷¹, dar nu sunt sigur de această presupunere. Totuși, trei dintre cei patru soldați din *cohors VIII Breucorum* (*Dasmenus*, *Marcinus* și *Sassaius*) au servit exact 12 ani în această unitate și probabil au decedat în același timp în urma unui conflict, chiar dacă, din păcate, nu este specificat în inscripții.

Atestarea acestor personaje, recrutate în timpul lui Tiberius sau puțin mai târziu, infirmă ipoteza potrivit căreia toate unitățile *Breucorum* au fost formate pe la 39-40, în vremea lui Caligula, pentru o campanie (eșuată, de altfel) în Germania sau Britannia¹⁷². Dacă primele șapte trupe *Breucorum* au lăsat puține dovezi epigrafice în prima jumătate a secolului I, nu înseamnă că ele nu existau în intervalul respectiv, ci doar că sursele sunt puține sau nu au fost încă descoperite.

Cu excepția celor patru atestări epigrafice, nu se mai cunosc alte surse scrise care să menționeze cohorta VIII Breucorum după anii 50-60 ai veacului I p.Chr. Unii istorici au presupus că a fost desființată înainte de domnia lui Domitian, deoarece nu apare cu decorația pentru fidelitate după revolta lui Saturninus¹⁷³, dar nu reprezintă o certitudine, cunoscându-se unități auxiliare care au staționat în Germania Inferior și nu au primit distincția *pia fidelis* în anul 89¹⁷⁴. Dat fiind că se afla în Germania Inferior, un punct sensibil de pe frontiera renană, probabil a fost desființată sau distrusă în războiul civil din 68-69 sau în timpul revoltei lui *Iulius Civilis* din 69-70. Ipoteza distrugerii unității în această perioadă

¹⁶⁹ CIL XIII, 8313 = *IKoeln* 376; Konrad Kraft, *op. cit.*, p. 171; J. E. Bogaers, *op. cit.*, p. 44; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 302; John Spaul, *op. cit.*, p. 327; David Benjamin Cuff, *op. cit.*, p. 283.

¹⁷⁰ CIL XIII, 12062 = *IKoeln* 564; Paul A. Holder, *op. cit.*, p. 303; John Spaul, *op. cit.*, p. 327.

¹⁷¹ John Spaul, *op. cit.*, p. 327.

¹⁷² Ivan Radman-Livaja, *op. cit.*, p. 168.

¹⁷³ John Spaul, *op. cit.*, p. 327.

¹⁷⁴ Paul A. Holder, *Exercitus...*, p. 250.

poate fi pusă în legătură și cu decesul celor trei soldați amintiți mai sus, poate chiar și *Scenobarbus*, toți patru pierzându-și viața pe câmpul de luptă în același timp.

Sursele epigrafice disponibile nu reflectă statutul acestei cohorte, dar probabil că era *quingenaria peditata*, adică avea șase *centuriae* de câte 80 de militari.

2. Oameni

- ***Dasmenus***¹⁷⁵ *Dasi*¹⁷⁶ *filius – miles ex cohorte VIII Breucorum*, de origine breucă – *Breucus*¹⁷⁷ (localizare sursă: *Rigomagus*, Germania Inferior; date: mijlocul secolului I p.Chr.¹⁷⁸; inscripție funerară).

- ***Marcinus***¹⁷⁹ *Surconis*¹⁸⁰ *filius – miles ex cohorte VIII Breucorum*, de origine breucă – *Breucus*¹⁸¹ (localizare sursă: *Vetera*, Germania Inferior; date: mijlocul secolului I p.Chr.¹⁸²; inscripție funerară).

- ***Sassaius***¹⁸³ *Liccai*¹⁸⁴ *filius – miles ex cohorte VIII Breucorum*, de origine breucă/panonică¹⁸⁵ (localizare sursă: *Colonia Claudia Ara Agrippinensium*, Germania Inferior; date: mijlocul secolului I p.Chr.¹⁸⁶; inscripție funerară).

- ***Scenobarbus***¹⁸⁷ *Licconis*¹⁸⁸ *filius – miles ex cohorte VIII Breucorum*, probabil de origine breucă – *Breucus*¹⁸⁹ (localizare sursă: *Colonia Claudia Ara Agrippinensium*, Germania Inferior; date: mijlocul secolului I p.Chr.¹⁹⁰; inscripție funerară).

Observații finale

În decursul secolului I, cohortele I-VIII Breucorum au fost mutate de-a lungul *limes*-ului renan sau danubian (Germania, Raetia, Moesia etc.), dar rareori în provincia de origine (cu două excepții – cohortele V și VII, dar într-un interval

¹⁷⁵ Pentru consemnarea numelui *Dasmenus*, vezi OPEL II, 93.

¹⁷⁶ OPEL II, 93 (pentru atestarea numelui *Dasius*).

¹⁷⁷ *Dasmenus / Dasi f(i)lius Breucus / mil(es) ex coh(orte) VIII / Breuc(or)um anno(rum) XXXV / stip(endiorum) XII h(ic) s(itus) e(st) (CIL XIII, 7801 = CIL XIII, 7802 = AE 1903, 306).*

¹⁷⁸ Recrutat – Tiberius/Claudius; decedat – Claudius/Nero. Unele surse au datat monumentul în vremea lui Claudius (<http://lupa.at/15547> [07.08.2022]).

¹⁷⁹ OPEL III, 56 (pentru consemnarea numelui *Marcinus*).

¹⁸⁰ În OPEL IV, 101, numele apare sub forma *Surco*.

¹⁸¹ *Marcinus Surconis f(i)lius Breucus / mil(es) ex coh(orte) VIII / Breuc(or)um ann(or)um XXXV / stip(endiorum) XII h(ic) s(itus) e(st) (CIL XIII, 8693).*

¹⁸² Recrutat – Tiberius/Claudius; decedat – Claudius/Nero. În timpul lui Nero, după unii autori (<http://lupa.at/15548> [07.08.2022]).

¹⁸³ OPEL IV, 439 (pentru atestarea lui *Sassaius*).

¹⁸⁴ Pentru acest nume, vezi OPEL III, 26.

¹⁸⁵ *Sassaius Liccai / f(i)lius miles ex coh(orte) / VIII Breucorum / anno(rum) XXXII stip(endiorum) XII h(ic) s(itus) e(st) h(eres) t(estamento) f(ecit) (CIL XIII, 8313 = IKoeln 376).*

¹⁸⁶ 35-65 p.Chr. după *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/415340> [07.08.2022]).

¹⁸⁷ OPEL IV, 54.

¹⁸⁸ Pentru menționarea numelui *Licco*, vezi OPEL III, 26.

¹⁸⁹ *Scen[obarbo(?)] / Licc[onis f(i)lio] Bre[uc]us miles ex cohortis VIII Breucorum (CIL XIII, 12062 = IKoeln 564).*

¹⁹⁰ 35-65 p.Chr. după *Trismegistos* (<http://www.trismegistos.org/text/415340> [07.08.2022]).

scurt¹⁹¹), desigur, de frica unor revolte (vezi revolta batavilor din anii 69-70). Nevoia de apărare a *limes*-ului și conflictele din veacul I au fost evidențiate în izvoarele scrise amintite mai sus. Așadar, nu puține au fost cazuri de *cohortes Breucorum* dislocate alături de alte unități ale armatei romane: cucerirea Britanniei, războiul cu parții din 56-63, războiul civil din 68-69, războiul cu chatii din 82-83, cel cu dacii din 86-88, revolta lui Saturninus din 89, apărarea și consolidarea *limes*-ului.

Toate trupele auxiliare de breuci au avut o istorie îndelungată, majoritatea dispărând din sursele epigrafice în a doua jumătate a veacului al III-lea, cu o singură excepție: *cohors VIII Breucorum*. Aceasta cunoaște și cele mai puține atestări, având o istorie scurtă și zbuciumată, fiind desființată sau distrusă în preajma evenimentelor din 69-70 p.Chr.

În secolul I, sursele sunt sărace în consemnarea militarilor din aceste unități. Cu toate că avem la dispoziție aproximativ un secol de existență și opt trupe auxiliare a câte minimum 480 de persoane, deci aproximativ 4000 de personaje în orice moment, inscripțiile pe piatră și diplomele militare, descoperite momentan, au surprins numai 19 militari. Strategia de recrutare în secolul I p.Chr., sau cel puțin la începutul formării trupelor, era de a încorpora din populația de origine, deci pannoni/breuci. Cu toate acestea, prezența acestora în izvoare este rară, din cauza insuficienței surselor epigrafice, dar și din cauza faptului că mulți recruți erau *peregrini*, săraci, puțin alfabetizați, iar soldele erau mici în veacul I, deci nu aveau posibilitatea de a ridica monumente epigrafice pe propria cheltuială.

Desigur, existau și excepții de la regulă. Astfel, din cohorta V Breucorum: *Titus*¹⁹² (incert), *Venemus*¹⁹³ și *Ignotus*¹⁹⁴ par a fi de origine panonică. Din *cohors VII Breucorum*: *Pradus*¹⁹⁵ și *Liccius*¹⁹⁶. Din cohorta VIII Breucorum, toți cei patru militari atestați în prima jumătate a secolului I erau de origine breucă: *Dasmenus*¹⁹⁷, *Marcinus*¹⁹⁸, *Sassaius*¹⁹⁹ și *Scenobarbus*²⁰⁰. Aceștia din urmă par a fi demobilizați în condiții speciale (vezi *supra*), dar reprezintă un procentaj insignifiant față de marea masă a personalul militar din toate cele opt trupe, care, din păcate, s-a pierdut în praful istoriei. Astfel, nu ne putem face o idee despre breucii sau panonii din aceste cohorte decât din monumentele epigrafice dispersate și tipizate, în mare parte. Ceilalți militari sunt fie ofițeri de rang ecvestru, deci cei care aveau posibilitatea financiară să ridice inscripții, fie persoane recrutate din provinciile în care staționau deja acele unități – fenomen început pe la mijlocul secolului I și generalizat în veacul următor.

¹⁹¹ Vezi *supra* și în tabele din anexă.

¹⁹² RHP 268 = MaCarnuntum 286.

¹⁹³ AE 1973, 425.

¹⁹⁴ RHP 268 = MaCarnuntum 286.

¹⁹⁵ AE 1945, 78 = AE 1951, 133.

¹⁹⁶ RMD II, 79 = AE 1978, 658 = AE 1989, 626.

¹⁹⁷ CIL XIII, 7801 = CIL XIII, 7802 = AE 1903, 306.

¹⁹⁸ CIL XIII, 8693.

¹⁹⁹ CIL XIII, 8313 = IKoeln 376.

²⁰⁰ CIL XIII, 12062 = IKoeln 564.

Tabel 1: Mobilitatea *cohors I Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Germania	După 9 p.Chr.	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 318-319
Britannia (?)	60-61 p.Chr.	Eric Birley, <i>op. cit.</i> , p. 153
Germania Inferior	69-70 p.Chr.	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 318
Raetia	13 mai 86 p.Chr.	<i>AE</i> 2007, 1782

Tabel 2: Militari din *cohors I Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Caius Geminus Priscus</i>	Probabil din <i>Laumellum</i> , Transpadana, Regio XI	<i>Praefectus</i>	Prima jum. a sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> V, 6478
<i>Marcus Tullius Liberalis</i>	<i>Tarsus</i> , Cilicia	<i>Praefectus</i>	Secolul I p.Chr.	<i>CIL</i> III, 13622 (p. 2316,7) = <i>AE</i> 1898, 51
<i>Ignotus</i>	Peninsula Italică	<i>Praefectus</i>	Secolul I p.Chr.	<i>CIL</i> II, 4136 = <i>ILS</i> 1399 = <i>AE</i> 1974, 415

Tabel 3: Mobilitatea *cohors II Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	După 9 p.Chr.	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 320
Nordul Peninsulei Italice (?)	69 p.Chr.	Tacit., <i>Hist.</i> , II, 94; <i>CIL</i> VIII, 9391 (p. 1983); John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 320
Mauretania Caesariensis	A doua jum. a sec. I p.Chr.	Ipotetic
Mauretania Caesariensis	Începutul sec. al II-lea	<i>CIL</i> VIII, 9391 (p. 1983)
Mauretania Caesariensis	25 decembrie 107 p.Chr.	<i>CIL</i> XVI, 56 = <i>CIL</i> III, p. 1973 = <i>CIL</i> VIII, 20978 = <i>AE</i> 1892, 17

Tabel 4: Militari din *cohors II Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Lucius Terentius Secundus</i>	<i>Natione Noricus</i>	<i>Miles/centurio</i> (?)	68-69 / înc. sec. II p.Chr.	<i>CIL</i> VIII, 9391 (p. 1983)

Tabel 5: Mobilitatea *cohors III Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	9-69 p.Chr.	David Benjamin Cuff, <i>op. cit.</i> , p. 251
Noricum, Raetia, Germania (?)	9-69 p.Chr.	Ipotetic
Germania	Aprox. 81-88 p.Chr.	<i>RMD V</i> , 327 = <i>AE</i> 2003, 2054
<i>Provincia incerta</i>	88 - ?	Ipotetic
Germania Inferior	După 90 p.Chr.	<i>CIL IX</i> , 4753 = <i>AE</i> 2000, 401 = <i>AE</i> 2000, 415
Germania Inferior	23 martie 98 p.Chr.	<i>RMD IV</i> , 216
Germania Inferior	13 martie 101 p.Chr.	<i>RMM</i> 9

Tabel 6: Militari din *cohors III Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Titus Prifernus</i> <i>Paetus Memmius</i> <i>Apollinaris</i>	Probabil din Contigliano, Samnium, Regio IV	<i>Praefectus</i>	Aprox. 115 p.Chr.	<i>CIL IX</i> , 4753 = <i>AE</i> 2000, 401 = <i>AE</i> 2000, 415

Tabel 7: Mobilitatea *cohors III Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	9-43 p.Chr.	David Benjamin Cuff, <i>op. cit.</i> , p. 259; John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 322
Germania (?)	9-43 p.Chr.	Paul A. Holder, <i>The Roman Army...</i> , p. 114
Britannia	După 43 p.Chr.	<i>Ibidem</i> ; David Benjamin Cuff, <i>op. cit.</i> , p. 259; John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 322
Britannia	75-99 p.Chr.	<i>AE</i> 2003, 1218 = <i>IKoeln</i> , 375; http://www.trismegistos.org/text/209487
Britannia	80-140/145 p.Chr.	J. E. Bogaers, <i>op. cit.</i> , p. 40-41

Tabel 8: Militari din *cohors III Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Catunectus</i>	Celtică (<i>Trinovantes</i>)	<i>Miles</i>	Aprox. 75-99 p.Chr.	<i>AE</i> 2003, 1218 = <i>IKoeln</i> , 375
<i>Caius Indutus</i> <i>Repertus</i>	Celtică (<i>Trinovantes</i>)	<i>Centurio</i>	Aprox. 75-99 p.Chr.	<i>AE</i> 2003, 1218 = <i>IKoeln</i> , 375

Tabel 9: Mobilitatea *cohors V Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	9-80 p.Chr.	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 323
Pannonia Superior	13 iunie 80 p.Chr.	<i>CIL</i> XVI, 26 = <i>CIL</i> III, p. 854 (p. 1960)
Pannonia Superior	80-96 p.Chr.	1. <i>AE</i> 1973, 425; 2. <i>RHP</i> 268 = <i>MaCarnuntum</i> 286
Noricum	95 p.Chr.	<i>AE</i> 2009, 993
Noricum	După 95 p.Chr.	<i>CIL</i> III, 5086

Tabel 10: Militari din *cohors V Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Surus Bricio(nis?)</i>	Celtică	<i>Miles</i>	Sf. sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> III, 5086
<i>Titus</i>	Incetă (posibil panonică)	<i>Optio</i>	Aprox. 70-100 p.Chr.	<i>RHP</i> 268 = <i>MaCarnuntum</i> 286
<i>Venemus</i>	Breucă sau panonică	<i>Miles</i>	Aprox. 71-100 p.Chr.	<i>AE</i> 1973, 425
<i>Ignotus</i>	Probabil panonică	<i>Miles, duplicarius</i>	Aprox. 70-100 p.Chr.	<i>RHP</i> 268 = <i>MaCarnuntum</i> 286

Tabel 11: Mobilitatea *cohors VI Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	După 9 p.Chr. - ?	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 324
Moesia (Superior) (?)	Aprox. 9-80 p.Chr.	<i>Ibidem</i>
Germania Inferior (?)	După 82-83 p.Chr.	<i>Ibidem</i>
Germania Inferior	83-98 p.Chr.	<i>Ibidem</i>
Germania Inferior	23 martie 98 p.Chr.	<i>RMD</i> IV, 216

Tabel 12: Militari din *cohors VI Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Tiberius Claudius Ampliatus</i>	Peninsula Italică/provincie puternic romanizată	<i>Praefectus</i>	71-130 p.Chr.	<i>AE</i> 1975, 632 = <i>AE</i> 1980, 657

Tabel 13: Mobilitatea *cohors VII Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	După 9 p.Chr. - ?	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 326
Germania	? – 35/45 p.Chr.	<i>Ibidem</i>
Germania (Superior)	35-45 p.Chr.	<i>AE</i> 1945, 78 = <i>AE</i> 1951, 133
Provincii orientale (războiul cu parții)	56-63 p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 6213; John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 325-326
Germania Superior	După 63 p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 6213; John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 325-326
Germania Superior	17 iunie 65 p.Chr.	<i>RMD</i> II, 79 = <i>AE</i> 1978, 658 = <i>AE</i> 1989, 626
Pannonia	Aprox. 65-85 p.Chr.	J. E. Bogaers, <i>op. cit.</i> , p. 43; D. J. Knight, <i>op. cit.</i> , p. 196; John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 326
Pannonia	5 septembrie 85 p.Chr.	<i>CIL</i> XVI, 31 = <i>CIL</i> III, p. 855 (p. 1964)
Pannonia	85-92 p.Chr.	John Spaul, <i>op. cit.</i> , p. 326
Moesia Superior	După 92 p.Chr.	<i>Ibidem</i>
Moesia Superior	12 iulie 96 p.Chr.	<i>RMD</i> I, 6 = <i>AE</i> 1977, 722
Moesia Superior	96-100 p.Chr.	<i>RMD</i> IV, 218 = <i>AE</i> 2006, 1182
Moesia Superior	100 p.Chr.	1. <i>CIL</i> XVI, 46 = <i>AE</i> 1912, 128; 2. <i>AE</i> 2008, 1731; 3. <i>AE</i> 2008, 1734; 4. <i>AE</i> 2008, 1735

Tabel 14: Militari din *cohors VII Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Liccaius</i>	Breucă (<i>Breucus</i>)	<i>Miles</i>	17 iunie 65 p.Chr.	<i>RMD</i> II, 79 = <i>AE</i> 1978, 658 = <i>AE</i> 1989, 626
<i>Caius Numisius Maximus</i>	Probabil din <i>Aquileia</i> , <i>Venetia</i> et <i>Histria</i> , <i>Regio X</i>	<i>Praefectus</i>	17 iunie 65 p.Chr.	<i>RMD</i> II, 79 = <i>AE</i> 1978, 658 = <i>AE</i> 1989, 626
<i>Lucius Octavius Celer</i>	Probabil din Peninsula Italică	<i>Praefectus</i>	Aprox. 63-85 p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 6213
<i>Pradus</i>	Breucă/illyră	<i>Miles</i>	Aprox. 35-45 p.Chr.	<i>AE</i> 1945, 78 = <i>AE</i> 1951, 133

Tabel 15: Mobilitatea *cohors VIII Breucorum* în secolul I p.Chr.

Provincie	Datare	Surse
Pannonia (?)	După 9 p.Chr. - ?	Ipotetic
Germania (Inferior)	Aprox. 9-70 p.Chr.	1. <i>CIL</i> XIII, 7801 = <i>CIL</i> XIII, 7802 = <i>AE</i> 1903, 306; 2. <i>CIL</i> XIII, 8693; 3. <i>CIL</i> XIII, 8313 = <i>IKoeln</i> 376 4. <i>CIL</i> XIII, 12062 = <i>IKoeln</i> 564

Tabel 16: Militari din *cohors VIII Breucorum* în secolul I p.Chr.

Nume	Origine	Funcție	Datare	Surse
<i>Dasmenus</i>	Breucă (<i>Breucus</i>)	<i>Miles</i>	Mijlocul sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 7801 = <i>CIL</i> XIII, 7802 = <i>AE</i> 1903, 306
<i>Marcinus</i>	Breucă (<i>Breucus</i>)	<i>Miles</i>	Mijlocul sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 8693
<i>Sassaius</i>	Breucă/pannonică	<i>Miles</i>	Mijlocul sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 8313 = <i>IKoeln</i> 376
<i>Scenobarbus</i>	Breucă (<i>Breucus</i>)	<i>Miles</i>	Mijlocul sec. I p.Chr.	<i>CIL</i> XIII, 12062 = <i>IKoeln</i> 564

***Cohortes I-VIII Breucorum* in the first century AD. Places and people**

Abstract

The auxiliary units entitled I to VIII Breucorum were created after the bellum Pannonicum from 6-9 AD. In the first century AD, cohortes I-VIII Breucorum were stationed in several provinces of the Roman Empire, mainly the ones from the limes. The epigraphic material emphasized 19 militaries from these units in a course of nearly one century. Is is a very low percentage from eight units, 500 people for each unit, during one century.

Keywords: Roman auxilia; cohortes I-VIII Breucorum; first century AD; history; mobility.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDMB</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei
<i>ASRR</i>	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
<i>AȘUI</i>	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București
CTh	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
Cv.L	= Convorbiri literare (ambele serii)

„Dacia”, N.S.	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istoric Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
DI	= Diplomatarium Italicum
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i>
DIRRI	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
DOP	= Dumbarton Oaks Papers
DTN	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
EB	= Études Balkaniques
EBPB	= Études byzantines et post-byzantines
EDCS	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclaus.de/)
EDR	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
EpigrAnat	= Epigraphica Anatolica, Münster
ER Asturias	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
GB	= Glasul Bisericii
GCS	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
GLK	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
HEp	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„Hierasus”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
HM	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
HU	= Historia Urbana, Sibiu
HUI	= Historia Universitatis Iassensis, Iași
IDR	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , București-Paris
IDRE	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
IGLN	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
IGLR	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
IILPecs	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
ILAlg	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
ILB	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
ILD	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
ILN	= <i>Inscriptions latines de Novae</i> , Poznań
ILLPRON	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
ILS	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
IMS	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
IN	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
ISM	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
JGO	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
JL	= <i>Junimea literară</i>
JRS	= <i>The Journal of Roman studies</i> , London
LR	= <i>Limba română</i>
MA	= <i>Memoria Antiquitatis</i> , Piatra Neamț
MCA	= <i>Materiale și cercetări arheologice</i>
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma

MGH	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
MI	= Magazin istoric, București
MIM	= Materiale de istorie și muzeografie
MM	= Mitropolia Moldovei
MMS	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
MN	= Muzeul Național, București
MO	= Mitropolia Olteniei
MOF	= Monitorul Oficial al României
Navarro	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
NBA	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
NDPAC	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
NEH	= Nouvelles études d'histoire
OI	= Opțiuni istoriografice, Iași
OPEL	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
PG	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
PIR	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
PLRE	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
RA	= Revista arhivelor
RBAR	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
RC	= Revista catolică
RdI	= Revista de istorie
REByz	= Revue des Études Byzantines
RER	= Revue des études roumaines
RESEE	= Revue des études Sud-Est européennes
RHP	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
RHSEE	= Revue historique de Sud-Est européen
RI	= Revista istorică (ambele serii)
RIAF	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
RIB	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
RIM	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
RIR	= Revista istorică română, București
RIS	= Revista de istorie socială, Iași
RITL	= Revista de istorie și teorie literară
RIU	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
RJMH	= The Romanian Journal of Modern History, Iași
RM	= Revista muzeelor
RMD	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
RMM	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
RMM-MIA	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
RMR	= Revista Medicală Română
RRH	= Revue roumaine d'histoire
RRHA	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
RRHA-BA	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
RSIAB	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
Rsl	= Romanoslavica

<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>Sch</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde